

Załącznik nr 2 do Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2016-2021
z uwzględnieniem perspektywy na lata 2022-2027

Projekt

**PROGRAM ZAPOBIEGANIA POWSTAWANIU ODPADÓW
W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM**

Szczecin, 2016 r.

SPIS TREŚCI

WYKAZ POJĘĆ I SKRÓTÓW UŻYTYCH W OPRACOWANI	3
1. WSTĘP	4
2. POWIĄZANIE Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	5
3. DIAGNOZA STANU W ZAKRESIE ZAPOBIEGANIA POWSTAWANIU ODPADÓW	7
4. GŁÓWNE STRUMIENIE ODPADÓW	9
5. CELE I KIERUNKI W ZAKRESIE ZPO.....	12
6. HARMONOGRAM ZADAŃ	15

WYKAZ POJĘĆ I SKRÓTÓW UŻYTYCH W OPRACOWANIU

BAT	-	najlepsze dostępne techniki (ang. Best Available Techniques)
EMAS	-	System Ekozarządzania i Audytu (ang. Eco Management and Audit Scheme)
EPR	-	Rozszerzona Odpowiedzialność Producenta (ang. Extended Producer Responsibility)
GPP	-	Zielone Zamówienia Publiczne (ang. Green Public Procurement)
GPZOK	-	gminny punkt zbierania odpadów komunalnych
KPGO 2022	-	Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2022
KPZPO 2014	-	Krajowy Program Zapobiegania Powstawaniu Odpadów 2014
MŚ	-	Ministerstwo Środowiska
MŚP	-	małe i średnie przedsiębiorstwa
NFOŚiGW	-	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PSZOK	-	punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych
WFOŚiGW	-	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WPGO 2016	-	Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2016-2021 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2022-2027
WPZPO	-	Program zapobiegania powstawaniu odpadów w województwie zachodniopomorskim
ZPO	-	zapobieganie powstawaniu odpadów
ZSEiE	-	zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny

1. WSTĘP

Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy (Dz. U. L312 z 22.11.2008 r. str. 2), tzw. dyrektywy ramowej, „głównym celem każdej polityki w dziedzinie odpadów powinno być zmniejszenie negatywnych skutków wytwarzania odpadów i gospodarowania nimi dla zdrowia ludzkiego i środowiska. Polityka dotycząca odpadów powinna również zmierzać do ograniczania wykorzystania zasobów oraz sprzyjać praktycznemu zastosowaniu hierarchii postępowania z odpadami”. Art. 29 przywołanej dyrektywy stanowi podstawę do opracowania programów zapobiegania powstawaniu odpadów, których celem będzie przerwanie powiązania pomiędzy wzrostem gospodarczym, a wytwarzaniem odpadów mających wpływ na środowisko. W dokumencie tym określa się między innymi cele zapobiegania powstawaniu odpadów oraz istniejące środki zapobiegawcze.

Ustawa o odpadach w art. 35 nakłada obowiązek stworzenia WPZPO, będącego częścią WPGO 2016, w którym ustalone będą cele zapobiegania powstawaniu odpadów i priorytetowe obszary działań.

Należy również wspomnieć, iż Komisja Europejska przyjęła nowy pakiet dotyczący gospodarki o trybie zamkniętym. Gospodarka o trybie zamkniętym w swoim zasadniczym aspekcie dotyczy problemu zapobiegania powstawaniu odpadów. Komisja Europejska odeszła od tradycyjnego postrzegania modelu gospodarki na modelu „weź - wytwórz - wyrzuć” na rzecz modelu, który zakłada jak najdłuższe wykorzystanie produktów i materiałów, co pozwoli ograniczyć do minimum ilość odpadów. Najważniejszy jest jednak fakt, że nawet po osiągnięciu przez produkt końca przydatności do użycia pozostaje on w gospodarce, po to aby móc go ponownie wykorzystać.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa podmiot wytwarzający odpady zobowiązany jest do stosowania takich sposobów działania, które zapobiegają powstawaniu odpadów lub pozwalają utrzymać ich ilość na możliwie najniższym poziomie, a także ograniczają negatywne oddziaływanie na środowisko oraz życie i zdrowie ludzi.

Głównym założeniem WPZPO jest ograniczenie ich powstawania u źródła, co powoduje zmniejszenie ilości odpadów zanim nastąpią takie procesy jak: recykling, kompostowanie, odzysk energii i składowanie. Działania te oznaczają nie tylko ograniczenie ilości materiałów do wytworzenia produktów i zwiększenie efektywności ich wykorzystywania, ale także wydłużenie długości ich życia.

Zapobieganie powstawaniu odpadów zależne jest również od stopnia wdrożenia przez przedsiębiorców BAT oraz stopniem zamożności społeczeństwa. Na ich ilość mają również wpływ wzorce konsumpcji i świadomość ekologiczna. Zapobieganie tworzeniu się odpadów powinno być realizowane na etapie projektowania produktu, a także w fazie jego produkcji, dystrybucji oraz konsumpcji. Działania te mogą przyczynić się m.in. do ograniczenia wpływu gospodarki odpadami na środowisko naturalne, oszczędności energii, zmniejszenia zużycia materiałów i ograniczenia wytwarzania odpadów niebezpiecznych a tym samym polepszenia warunków dla zdrowia i życia ludzkiego.

Rysunek 1. Hierarchia postępowania z odpadami¹ wg art. 4 dyrektywy ramowej, która dotyczy zapobiegania powstawaniu odpadów jak i ich gospodarowania.

¹ źródło: <http://archiwum.ekoportal.gov.pl/>

2. POWIĄZANIE Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Cele określone w WPGO 2016 oraz w niniejszym dokumencie są powiązane z celami i założeniami określonymi w innych dokumentach strategicznych oraz zawartymi w dokumentach na poziomie krajowym jak i unijnym. Zagadnienia związane z zapobieganiem powstawaniu odpadów są ściśle powiązane z realizacją Strategii Rozwojowej Unii Europejskiej – Europa 2020. Zgodnie z określoną strategią priorytetowe jest racjonalne korzystanie z posiadanych zasobów.

Na poziomie krajowym cele w tym zakresie określone zostały w:

I. Długookresowa strategia rozwoju Kraju „Polska 2030”

Określono tam następujące priorytety i działania tj.:

- a. efektywniejsze korzystanie z zasobów naturalnych,
- b. wdrożenie zintegrowanego zarządzania środowiskiem (promocja recyklingu odpadów, efektywności energetycznej, efektywnego korzystania z zasobów naturalnych, planowania przestrzennego z uwzględnieniem gospodarowania obszarami cennymi przyrodniczo i ochrony zasobów wodnych).

Celem powyższych działań jest stworzenie zachęt przyspieszających rozwój zielonej gospodarki. W tym celu określone zostały wskaźniki taki jak: wskaźnik odpadów nierecyklingowanych (2009 rok - 85%, 2030 rok - 25%).

II. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania Kraju 2030

W dokumencie tym przedstawiono następujące działania:

- a. konieczność opracowania założeń polityki, której celem będzie stworzenie warunków dla znaczącego zwiększenia wykorzystania w gospodarce surowców wtórnych,
- b. objęcie specjalnym nadzorem pod względem spełniania kryteriów ochrony środowiska terenów infrastruktury technicznej gospodarki odpadami wraz z wyznaczonymi dla nich strefami ograniczonego użytkowania, ze względu na skalę oddziaływania,
- c. uwzględnienie kształtowania polityki energetycznej gmin wykorzystujących biomasę z odpadów lub stosujących metody termicznego przekształcania odpadów przy wskazywaniu lokalizacji inwestycji,
- d. rozwiązanie problemów związanych ze zbieraniem odpadów komunalnych, przemysłowych, w tym niebezpiecznych, oraz dalsze ich zagospodarowanie, które będzie realizowane poprzez usprawnienie systemu gospodarki odpadami.

Celem tych działań jest zmniejszenie obciążenia środowiska powodowanego emisjami zanieczyszczeń.

III. Strategia rozwoju kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo

W dokumencie tym w sposób szczególny podkreślono racjonalne sposoby gospodarowania odpadami. Aby osiągnąć ten cel wskazano konieczność podjęcia następujących działań:

- a. prowadzenie działań realizowanych w ramach kompleksowego, zintegrowanego podejścia do kwestii efektywnego wykorzystania zasobów, które dotyczyć będą wszystkich kluczowych obszarów (np. polityki surowcowej, gospodarki odpadami),
- b. uwzględnienie zasad zróżnicowanego rozwoju w procesach planowania przestrzennego jako jednego z instrumentów właściwego gospodarowania zasobami,
- c. wspieranie działań na rzecz zmniejszenia energo- oraz surowcochłonności gospodarki,
- d. potrzeba wykorzystania surowców wtórnych w sytuacji ograniczonego dostępu do surowców naturalnych,
- e. działania obejmujące wprowadzenie i realizację „3R” (z ang. reduce, reuse, recycle) oraz gospodarowania w obiegu zamkniętym (wprowadzenie systemu selektywnego zbierania

- odpadów, budowę instalacji do odzysku (w tym do recyklingu) i unieszkodliwiania odpadów, zamykanie i rekultywację składowisk odpadów komunalnych niespełniających standardów określonych prawem lub uciążliwych dla środowiska, likwidację „dzikich” wysypisk, zmniejszenie ilości odpadów trafiających na składowiska, poprzez m.in. poddawanie ich odzyskowi, jako nadrzędny cel polityki w zakresie gospodarowania odpadami,
- f. promocja zrównoważonej produkcji i konsumpcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej,
 - g. wprowadzenie niezbędnych zmian legislacyjnych znoszących bariery w priorytetowych inwestycjach z zakresu nowoczesnej gospodarki odpadami.

Jako wskaźnik podano poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r. (2009 rok - 85%, 2020 rok - 35%)

IV. Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Założenia Umowy Partnerstwa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Dokument ten zakłada następujące cele: wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach, ochrona środowiska oraz wspieranie efektywności wykorzystania zasobów. Wśród działań, które należy podjąć, aby osiągnąć wskazane cele wymieniono:

- a. poprawę świadomości społecznej w zakresie wzorców zrównoważonej konsumpcji, w celu oddzielenia wzrostu gospodarczego od presji środowiska,
- b. działania związane z gospodarką odpadami, które wynikają w szczególności z dyrektywy ramowej o odpadach i Dyrektywy Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów (Dz. U. UE L z 16.07.1999 r.) oraz związane są z gospodarką odpadami komunalnymi (w szczególności odpady ulegające biodegradacji i niebezpieczne), zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami,
- c. działania odnoszące się do szczególnych rodzajów odpadów,
- d. organizacja kampanii edukacyjnych dotyczących postępowania z odpadami oraz kształtowania zrównoważonych postaw konsumenckich,
- e. ograniczenie emisji oraz efektywniejsze wykorzystywanie zasobów przez przedsiębiorstwa,
- f. dostosowanie istniejących instalacji do wymogów BAT,
- g. wdrożenie systemów zarządzania środowiskowego, rejestracji w EMAS i uzyskania certyfikowanych ekoznaków.

V. Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko - Perspektywa do 2020 r.

Dokument ten określa następujące działania niezbędne do podjęcia:

- a. zredukowanie liczby nieefektywnych, lokalnych składowisk odpadów (podniesienie stawek opłat za składowanie odpadów zmieszanych, kontrola dostosowania się do wymogów dyrektywy 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999. w sprawie składowisk odpadów),
- b. zapewnienie funkcjonalnego systemu selektywnego zbierania odpadów (intensyfikacja edukacji ekologicznej, kształtowanie właściwych wzorców konsumpcyjnych, budowa infrastruktury do selektywnego zbierania odpadów komunalnych, pełne wdrożenie nowego systemu gospodarki odpadami),
- c. wdrażanie i wspieranie niskoodpadowych technologii produkcji oraz efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzysku i unieszkodliwiania, w tym termicznego przekształcania odpadów (wprowadzenie norm prawnych oraz prowadzenie działań sprzyjających ecoefektywności w procesie produkcji, upowszechnienie oceny cyklu życia produktu w przemyśle, a także zasad produkcji w obiegu zamkniętym, wspieranie inicjatyw biznesu na rzecz zrównoważonego rozwoju, zapewnienie finansowania produktów inwestycyjnych ze środków funduszy unijnych i krajowych, budowa instalacji służących do odzysku, termicznego przekształcania z odzyskiem energii oraz instalacji unieszkodliwiania odpadów, zwiększenie energetycznego wykorzystania biogazu z istniejących składowisk odpadów komunalnych, zwiększenie wykorzystania odpadów komunalnych, zwiększenie wykorzystania odpadów rolniczych do produkcji biogazu w biogazowniach rolniczych).

Celem powyższych działań jest przede wszystkim racjonalne gospodarowanie odpadami (w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne). Określone zostały również wskaźniki:

- poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia wybranych frakcji odpadów: papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło (wagowo), tj. 2020 rok - 50%,
- stopień redukcji odpadów komunalnych, ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska w stosunku do odpadów wytworzonych w 1995 roku (2010 rok - 85%, 2020 rok - 35%),
- poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia innymi metodami (odpady inne niż niebezpieczne, materiałów budowlanych i rozbiórkowych (wagowo), tj. 2020 rok - 70%.

Ponadto, szczegółowe strategie i cele związane z zapobieganiem powstawaniu odpadów ujęte zostały w KPZPO 2014. Niniejszy dokument i przedstawione w nim cele i założenia są zgodne z dokumentami na poziomie krajowym i unijnym.

3. DIAGNOZA STANU W ZAKRESIE ZAPOBIEGANIA POWSTAWANIU ODPADÓW

Wytyczne dla programów zapobiegania powstawaniu odpadów, zawierają opis szeregu działań, które usystematyzowano, jako: strategie informacyjne, promocyjne i regulacyjne, nadające się do zastosowania zarówno na szczeblu krajowym, jak i regionalnym czy lokalnym. Istotny jest fakt, że informowanie i promowanie to obecnie najbardziej popularne formy podnoszenia świadomości o konsumowanych produktach i zmiany sposobu myślenia o generowanych odpadach oraz gospodarowaniu nimi.

- I. Strategie informacyjne obejmują kampanie informacyjne, które mają zwracać uwagę społeczności na konkretne problemy i zmieniać postrzeganie w danym zakresie. Dają proste w zastosowaniu wskazówki, co do sposobów odpowiedniego gospodarowania produktami i powstającymi z nich odpadami (np. dotyczą recyklingu, czy stosowania toreb wielokrotnego użytku zamiast jednorazowych). Kierowane są do wszystkich, a ich prosta forma ma pomagać w trafieniu do odbiorców. Ponadto, kampanie informacyjne powinny być uzupełniane o udostępniane wszystkim zainteresowanym informacje o technikach zapobiegania powstawaniu odpadów, programy szkoleniowe dla właściwych organów, czy oznakowania ekologiczne.
- II. Strategie promocyjne do tej kategorii wlicza się działania zachęcające do zmiany zachowań i zapewniające finansowe oraz logistyczne wsparcie dla inicjatyw korzystnych dla środowiska. Spośród nich wymienić należy: wsparcie dla dobrowolnych umów (zobowiązujących do przestrzegania docelowych wielkości w zapobieganiu powstawania odpadów), promocje ponownego wykorzystania i napraw produktów konsumenckich, promocje systemów zarządzania środowiskiem (poprawiające wydajność materiałową, pomagające sporządzać długoterminowe plany i redukować koszty), zachęty dla czystej konsumpcji, oraz promowanie badań i rozwoju.
- III. Strategie regulacyjne nakładają ograniczenia dotyczące wytwarzania odpadów, poszerzają zakres zobowiązań chroniących środowisko naturalne i nakładają kryteria środowiskowe na zamówienia publiczne. Leżą one jednak głównie w gestii władz państwa. Do strategii regulacyjnych zalicza się: odpowiednie planowanie już na etapie produkcji, podatki i zachęty dotyczące gospodarowania odpadami, EPR, GPP oraz wymogi projektowania ekologicznego.

W kwestii ZPO kluczowa jest zmiana zachowań konsumenckich i biznesowych. Wszystkie stosowane strategie powinny uzupełniać się wzajemnie. Rozwiązanie problemu odpadów i zmiana sposobu gospodarowania odpadami wymaga zintegrowania różnego rodzaju środków. Obecnie na terenie województwa zachodniopomorskiego stosowane są głównie strategie informacyjne. Naszym celem jest, aby gminy w zależności od obszaru działania, dobrały optymalny dla siebie i swoich mieszkańców sposób zachęcania do zapobiegania powstawaniu odpadów. Do sposobów zapobiegania powstawaniu odpadów, poza wyżej wymienionymi, należy zaliczyć także:

- monitoring ilości i rodzaju wytwarzanych odpadów,
- przestrzeganie parametrów procesów technologicznych,

- programy szkoleniowe w zakresie gospodarki odpadami, co prowadzi do optymalizacji zużycia surowców,
- stosowanie BAT przy wyborze oraz zastosowaniu urządzeń i maszyn,
- analizowanie i weryfikacja stosowanych technologii oraz norm zużycia materiałów, pod kątem ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów,
- wprowadzanie systemów zarządzania środowiskowego ISO oraz zasad „Czystszej Produkcji” w sektorze gospodarczym, co wpływa bezpośrednio na ograniczenie wytwarzania odpadów w procesach produkcyjnych.

Do stosowanych obecnie zarówno w praktyce krajowej, jak i regionalnej metod zapobiegania powstawaniu odpadów zaliczyć należy również:

- a. w zakresie działań dotyczących wykorzystania środków planowania i instrumentów ekonomicznych wspierających efektywne wykorzystanie zasobów, np. zasadę „zanieczyszczający płaci”, czy rozszerzoną odpowiedzialność producenta za wybrane produkty,
- b. w obszarze promocji badań i rozwoju, pozyskiwanie czystszych i bardziej oszczędnych produktów i technologii oraz upowszechnianie i wykorzystywanie wyników badań i rozwoju realizowane są projekty międzynarodowe m.in. ZeroWIN (dot. symbioz przemysłowych), jak również „Nie marnuj jedzenia, myśl ekologicznie” (ograniczanie i zapobieganie powstawaniu odpadów żywności),
- c. opracowanie wskaźników presji na środowisko związanej z wytwarzaniem odpadów, przy czym celem tych wskaźników ma być przyczynienie się do zapobiegania powstawaniu odpadów przez działania podjęte przez władze lokalne po środki ogólnokrajowe. Ogólne wskaźniki monitorowania zostały opracowane w ramach m. in. KPGO 2022,
- d. prowadzenie promocji ekoprojektowania (systematycznego uwzględniania aspektów środowiskowych przy projektowaniu produktu z zamiarem poprawienia charakterystyki oddziaływania, jakie dany produkt wywiera na środowisko przez cały cykl życia) wdrażanie konkretnych rozwiązań w zakresie ZPO w odniesieniu do poszczególnych istotnych strumieni odpadów,
- e. dostarczanie informacji o technikach zapobiegania powstawaniu odpadów z zamiarem ułatwienia wprowadzania BAT w przemyśle poprzez szkolenia na temat technologii w obszarze ochrony środowiska BAT, metod ich wdrażania, a także możliwości pozyskiwania środków na inwestycje proekologiczne,
- f. organizowanie szkoleń dla właściwych organów w zakresie wprowadzania wymogów dotyczących ZPO do decyzji wydawanych na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r., poz. 21 ze zm.) i ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r., poz. 672), w tym także szkolenia ogólne dotyczące ustawy o odpadach (transponującej przepisy dyrektywy ramowej o odpadach), z uwzględnieniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami,
- g. objęcie środkami zapobiegania wytwarzaniu odpadów instalacji niepodlegających pozwoleniom zintegrowanym, np. zgodnie z art. 184 i 188 ustawy *Prawo ochrony środowiska* we wniosku i w pozwoleniu na wytwarzanie odpadów określa się "wskazanie sposobów zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko"),
- h. kampanie informacyjne oraz wsparcie finansowe dla przedsiębiorstw. Wsparcie informacyjne, finansowe i decyzyjne dla przedsiębiorstw, w tym MŚP jest realizowane w ramach Programu Innowacyjna Gospodarka, finansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz ze środków budżetu państwa,
- i. promowane systemy zarządzania środowiskowego, w tym EMAS, ISO 14001 i Responsible Care. Prowadzone są szkolenia przedstawiające przedsiębiorcom zasady budowania systemów zarządzania środowiskowego (ISO 14001, EMAS, Responsible Care), a także doradztwo dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania systemów zarządzania środowiskowego,

- j. instrumenty ekonomiczne, takie jak zachęty do czystych zakupów lub wprowadzenie obowiązkowej zapłaty przez konsumentów za dany artykuł lub element opakowania, który w przeciwnym wypadku byłby wydawany bezpłatnie, jako kaucja za butelki zwrotne, opłata za torby jednorazowe,
- k. kampanie informacyjne kierowane do ogółu społeczeństwa lub konkretnej grupy konsumentów. Istnieje krajowy portal informacyjny prowadzony przez MŚ nt. zrównoważonego stylu życia, np. <http://ekoszyk.mos.gov.pl/>, jak również wprowadzane są nowe przepisy prawne, które kładą większy nacisk na prowadzenie kampanii edukacyjnych dotyczących gospodarowania odpadami, w tym ZPO,
- l. zapobieganie powstawaniu odpadów żywności przez działalność banków żywności polegającą na przekazywaniu dobrej jakościowo żywności przez sklepy, restauracje, producentów itd. organizacjom charytatywnym w celu rozdysponowania wśród osób potrzebujących. W ten sposób zagospodarowane są m.in. nadwyżki produkcyjne, partie o krótkim terminie przydatności do spożycia lub wycofane z obrotu, np. ze względu na niekompletne oznakowanie,
- m. Program Czystszej Produkcji (realizowany od 1996 roku) mający na celu zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń i minimalizacji zużycia zasobów naturalnych przy równoczesnej redukcji kosztów dla przedsiębiorstw.

Przykładowe środki zapobiegania powstawaniu odpadów zawarte są również w załączniku nr 5 do ustawy o odpadach i podzielone są na następujące grupy:

- mogące mieć wpływ na warunki ramowe związane z wytwarzaniem odpadów,
- mogące mieć wpływ na fazę projektu, produkcji i dystrybucji,
- mogące mieć wpływ na fazę konsumpcji i użytkowania.

4. GŁÓWNE STRUMIENIE ODPADÓW

Zgodnie z opracowaniem MŚ pn. „Wytyczne dla programów zapobiegania powstawaniu odpadów” sugerowane strumienie odpadów, na których należy się skoncentrować to: odpady komunalne wytwarzane w gospodarstwach domowych (w tym odpady ulegające biodegradacji), odpady opakowaniowe i odpady niebezpieczne. Zagadnienia, które powinny zostać poruszone w kampaniach informacyjnych to, np. promowanie korzystania z toreb na zakupy wielorazowego użytku lub ogólne techniki ZPO w gospodarstwie domowym. Informacje i szkolenia powinny zawierać czytelne wytyczne, w celu wsparcia przedsiębiorców, społeczeństwa i władz lokalnych w działaniach na rzecz ZPO.

I. Odpady komunalne

Odpady komunalne to odpady wytwarzane w gospodarstwach domowych oraz odpady wytwarzane w handlu detalicznym, przedsiębiorstwach, budynkach biurowych i instytucjach edukacyjnych oraz opieki medycznej i administracji publicznej, o charakterze i składzie podobnym do odpadów wytwarzanych w gospodarstwach domowych. Zmniejszenie ilości powstawania odpadów komunalnych na terenie województwa zachodniopomorskiego może odbywać się poprzez:

- a. w gospodarstwach domowych:
 - unikanie stosowania artykułów jednorazowych,
 - możliwość wymiany przedmiotów użytkowych między zainteresowanymi podmiotami, przekazywanie przedmiotów używanych oraz innych, których posiadacz chciałby się pozbyć, zainteresowanym, w tym odpowiednim organizacjom w celu rozdysponowania wśród osób potrzebujących,
 - akcje informacyjne i edukacyjne w zakresie przemyślanych zakupów zwłaszcza spożywczych, przekazywanie informacji o stratach finansowych związanych z zakupem artykułów spożywczych, które nie zostaną spożytkowane,
 - edukacja w zakresie ZPO, w tym dotycząca ponownego użycia przedmiotów

w gospodarstwach domowych oraz w szczególności docelowej zmiany ich pierwotnej funkcji lub przeznaczenia, na przykład: słoików, butelek, toreb, wdrażanie jednoznaczego oznakowania informującego o okresie przydatności do spożycia,

- zastosowanie strategii tzw. „opt out”, która polega na oznakowaniu skrzynek pocztowych przez ich właścicieli, którzy wyraźnie zaznaczą swoją niechęć do przesyłek typu ulotki oraz gazety reklamowe, co pozwoli na zmniejszenie odpadów papierniczych pochodzących z gospodarstw domowych,
 - zastosowanie strategii tzw. „opt in”, w której zainteresowani przesyłkami zaznaczają chęć otrzymywania wybranych przez nich ofert,
 - tworzenie przydomowych kompostowników, z możliwością ich dofinansowania.
- b. w instytucjach, na przykład urzędach, bankach, szkołach:
- wdrażanie EMAS w organizacjach,
 - eliminacja używania papieru do takich zastosowań jak faktury, potwierdzenia odbioru,
 - dostarczenia produktów wielokrotnego użytku.
- c. w gastronomii, w tym w zakładach pracy i szkołach, szpitalach:
- edukacja i informacja w zakresie zasad ZPO żywności, możliwość zamówienia mniejszej porcji,
 - monitoring ilości powstających odpadów w celu poprawy struktury zakupów,
 - promowanie produktów lokalnych i sezonowych,
 - przekazywanie potrzebującym niewykorzystanej i pozostającej w dobrej jakości żywności.
- d. w GPZOK:
- tworzenie punktów wymiany rzeczy używanych,
 - tworzenie punktów napraw i przygotowania do ponownego użycia.

II. Odpady niebezpieczne

Odpady niebezpieczne, w tym między innymi odpady medyczne i weterynaryjne ze względu na swoją specyfikę są trudne do ograniczenia, ze względu na obowiązujące przepisy sanitarno–epidemiologiczne. Jako przykłady ZPO można wymienić:

- a. selektywne magazynowanie odpadów medycznych i weterynaryjnych,
- b. rozsądne dawkowanie leków oraz konsultacja z lekarzem lub farmaceutą przed zakupem,
- c. przeterminowane środki ochrony roślin: edukacja ekologiczna rolników i przedsiębiorców w zakresie systematycznego sprawdzania daty przydatności specyfików, rozsądnego planowania zakupów preparatów oraz rozcieńczania pozostałości po środkach i rozpylania ich nad powierzchniami do tego przeznaczonymi.

Zapobieganie powstawaniu odpadów niebezpiecznych może odbywać się również dzięki:

- wdrożeniu zasad ekoprojektowania, np. ograniczenie użycia substancji szkodliwych na etapie produkcji, a także wdrażanie czystych małodopadowych procesów produkcji, systemów zarządzania jakością i środowiskiem w zakładach przemysłowych oraz procedur dotyczących rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów,
- edukacji w zakresie ekoznakowania i ograniczania środków szczególnie niebezpiecznych, świadomych zakupów, w ilościach możliwych do zużycia przed upływem daty ważności

oraz właściwego magazynowania i selektywnego zbierania, które przeciwdziałają zanieczyszczeniu innych produktów.

III. Pojazdy wycofane z eksploatacji

Wobec odpadów pochodzących z tej grupy wskazać należy, iż ZPO opiera się głównie na ograniczeniu stosowania substancji niebezpiecznych w pojazdach. Ponadto, w zgodzie z zasadami gospodarki w trybie zamkniętym należy dążyć do stosowania materiałów pochodzących z recyklingu.

IV. Odpady opakowaniowe

W zakresie ogólnych metod ZPO wymienić należy:

- nałożenie wymogu włączania kryterium projektowania ekologicznego w rozwój nowych produktów, a także jego promowanie poprzez narzędzia internetowe, programy szkoleniowe i zachęty stworzone w ramach Polityki Rozszerzonej Odpowiedzialności Producenta,
- promowanie wydłużenia okresu użytkowania, zmniejszanie objętości i eliminację materiałów jednorazowego użytku wykorzystywanych do transportu, czy przenoszenia produktów, przy zachowaniu stanu ich nienaruszenia,
- działanie skupiające się na konsumencie, obejmujące akcje edukacyjno-informacyjne, których zadaniem będzie promowanie nabywania produktów z jak najmniejszą ilością opakowań oraz zachęcenie do zakupu towarów masowych, pakowanych zbiorczo,
- wdrożenie zasad ekoprojektowania w zakresie ograniczenia masy opakowań na masę produktu, np. zastępowanie ciężkich opakowań lżejszymi, stosowanie materiałów cieńszych, lecz trwałych, ograniczenie liczby nadmiernych warstw opakowania, optymalizacje geometrii opakowań, która umożliwiać będzie jak najlepsze ułożenie produktów na paletach, a także stosowanie opakowań giętkich, dopasowanych do kształtu pakowanego przedmiotu,
- wdrożenie zasad ekoprojektowania w zakresie funkcjonalności opakowań, np. zamieszczenie informacji o świeżości produktu, zróżnicowanie wielkości jednostkowych opakowań, umożliwiający odpowiedni wybór produktu przez konsumenta, opracowanie bardziej skoncentrowanych opakowań produktu oraz stosowanie opakowań pozwalających na zamykanie,
- stosowanie opakowań wielokrotnego użytku, np. opakowania uzupełniające w niektórych produktach żywnościowych i chemii gospodarczej, opakowanie, które można wykorzystać w innym celu, zwrotne opakowania zbiorcze dla gastronomi i opakowania transportowe.

V. Oleje odpadowe

- stosowanie olejów o wydłużonym okresie ich użytkowania,
- wykorzystywanie urządzeń i instalacji cechujących się wyższą efektywnością wykorzystania olejów oraz mniejszym ich wykorzystaniem.

VI. Zużyte opony

- utrzymanie pojazdów mechanicznych w dobrym stanie technicznym, jak również płynny i bezpieczny styl jazdy.

VII. Zużyte baterie i akumulatory

- stosowanie baterii i akumulatorów o przedłużonej żywotności oraz doborze urządzeń o zmniejszonym zapotrzebowaniu na energię.

VIII. Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny

- oddziaływanie na konsumentów, dla których prowadzona jest edukacja w zakresie świadomych wyborów i przeciwdziałanie praktykom powodującym skracanie okresu użytkowania, jak również promocja trwałych produktów,
- organizacja wtórnego obiegu urządzeń elektrycznych i elektronicznych, których posiadacz mimo sprawności technicznej, chce się pozbyć,
- wydłużenie życia urządzeń poprzez stworzenie punktów ZSEiE w celu ponownego użycia, promowanie ponownego użycia poprzez GPP oraz tworzenie innych kanałów zbytu oraz tworzenie sieci zbierania ZSEiE w celu przygotowania do ponownego użycia oraz sieci napraw sprzętu i przygotowania do ponownego użycia,
- wspieranie rozwoju technologii niskoodpadowych.

5. CELE I KIERUNKI W ZAKRESIE ZPO

Osiągnięcie na terenie województwa zachodniopomorskiego efektu w postaci ZPO uzależnione jest od podjęcia działań horyzontalnych na każdym poziomie wytwórcy odpadów. Wśród działań niezbędnych do podjęcia wymienić należy:

- realizację projektów badawczych i demonstracyjnych (projekty pilotażowe w zakresie unikania powstawania odpadów i nowych technologii projektowania, projekty dotyczące metody oceny produktów, metody ekoprojektowania, upowszechniania wyników badań, czysta technologia produkcji, poprawa efektywności wykorzystania zasobów),
- wsparcie małych i średnich firm w zakresie wdrażania ZPO,
- prowadzenie spójnych merytorycznie kampanii informacyjnych oraz akcji edukacyjnych,
- możliwość wsparcia działań dotyczących zmiany technologii, innowacji technologicznych i organizacyjnych, tworzenia nowych form działalności związanej z ZPO, itp. przez NFOŚiGW i WFOŚiGW oraz Unię Europejską.
- stosowanie się do wytycznych, które ustalają utratę statusu odpadów dla materiałów i przedmiotów do ponownego użycia,
- stosowanie się do wytycznych wskazujących możliwe sposoby wykorzystania produktów ubocznych,
- wdrożenie zasad w zakresie klasyfikacji przedmiotów przeznaczonych do ponownego użycia przyjmowanych w PSZOK oraz określenie sposobów ich dystrybuowania,
- wdrażanie zasad ekoprojektowania w przedsiębiorstwach, które zwiększą trwałość produktu poprzez wydłużenie jego okresu bezawaryjnego funkcjonowania, a w dalszej kolejności możliwość naprawy, odzysk elementów i w końcowej fazie cyklu recykling. W zakresie recyklingu istotnym jest umożliwienie łatwego i taniego przetwarzania powstałego odpadu z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska,
- wydłużenie okresu gwarancyjnego produktów,
- rozsądne eksploataowanie złóż naturalnych oraz wdrażanie małodopadowych technologii wydobywania,
- premiowanie stosowania surowców pochodzących z odpadów zbieranych na bieżąco, oraz ze złóż antropogenicznych i składowisk odpadów,
- rozwój współpracy przemysłowej i sieci przedsiębiorstw na rzecz racjonalnej gospodarki surowcami i produktami ubocznymi,
- stosowanie BAT,
- wdrażanie zasad czystszej produkcji, która powoduje ograniczenie powstawania odpadów lub ich toksyczności,

- organizacja kampanii informacyjnych dotyczących produktów, których użytkowanie nie powoduje nadmiernego oddziaływania na środowisko oraz akcji promujących hierarchię postępowania z odpadami, w tym: wdrażanie koncepcji „kupuj usługi a nie produkty”, promocja niematerialnych prezentów oraz inwestowanie w edukację i kulturę,
- inicjowanie i promowanie poprzez samorządy regionalne inicjatyw, konkursów dla „zero odpadowych” gmin, miast w stałych cyklicznych programach wieloletnich.
- współpraca samorządów i lokalnych instytucji edukacyjnych oraz partnerów biznesowych w zakresie ZPO,
- racjonalna gospodarka zasobami i energią, poprzez inwestycje w energooszczędne urządzenia i przedmioty codziennego użytku oraz propagowanie idei zwrotnych opakowań wielokrotnego użytku, wymiany rzeczy pomiędzy konsumentami, współpracę z bankami żywności,
- wsparcie rynku produktów używanych oraz koncepcji zapobiegania powstawania odpadów, np. poprzez tworzenie punktów ponownego użycia umożliwiających wymianę rzeczy używanych (m.in. przy PSZOK). Punkty takie powinny dawać możliwość pozostawienia sprawnych, a już niepotrzebnych np. urządzeń domowych i pobrania innych użytecznych rzeczy,
- rozwój regionalnych i lokalnych portali wspierających wymianę produktów używanych, wypożyczania i wymiany, w tym organizowanie giełd wymiany, a także wdrażanie standardów jakości dla ponownego użycia,
- tworzenie banków żywności gromadzących i dystrybuujących dla osób potrzebujących żywność o krótkim czasie pozostającym do upływu terminu ich przydatności do spożycia,
- wykorzystywanie odpadów żywności niezdatnej dla ludzi do innych celów, np. na potrzeby skarmiania zwierząt.

Ponadto zgodnie z KPZPO 2014, z uwagi na różnice dotyczące wytwarzania odpadów, wyodrębniono następujące regiony: przemysłowe, rolnicze, turystyczne, miejskie i wiejskie.

I. Rejony przemysłowe

- promocja ponownego użycia sprzętów i urządzeń,
- rozwój i promowanie czystych technologii,
- doradztwo w zakresie GPP i procedur związanych z pozyskaniem decyzji na wytwarzanie produktów ubocznych,
- wdrażanie ekoznakowania produktów oraz zasad czystszej produkcji,
- inicjowanie współpracy branż przemysłu w celu tworzenia symbioz przemysłowych (wymiana surowców, infrastruktury, itp.),
- promocja efektywności energetycznej,
- powołanie instytucji wspomagającej przemysł, głównie MŚP, w zakresie ZPO i nowoczesnych technologii opartej na racjonalnej gospodarce surowcowej,
- promowanie ekoprojektowania, efektywne wykorzystywanie pełnego cyklu życia wyrobów i usług oraz udział w systemach zarządzania środowiskiem.

II. Rejony rolnicze

Edukacja i informacja w zakresie:

- nowoczesnych metod magazynowania i pakowania (eliminacja strat produktów oraz utrzymywanie ich świeżości),
- ograniczania zużycia folii rolniczych poprzez ponowne ich użycie oraz promowanie tej, która ulega biodegradacji,
- prawidłowego magazynowania i gospodarowania środkami ochrony roślin i nawozami

- (ograniczenie powstawania odpadów),
- racjonalnego stosowania nawozów (okresowe badanie zasobności gleby w substancje odżywcze, stosowanie nawozów wyłącznie w określonych porach roku, efektywna aplikacja do gruntu, stosowanie własnych nawozów naturalnych),
- alternatywnych, w stosunku do środków chemicznych, metod zwalczania szkodników i chorób roślinności.

III. Rejony turystyczne

- zapobieganiu powstawaniu odpadów opakowaniowych, np. poprzez stosowanie dispenserów umożliwiających napełnianie środków czystości z opakowań zbiorczych,
- ograniczeniu stosowanych opakowań jednostkowych dla małych porcji produktów, np. dżemy, śmietany, sery, na rzecz alternatywnych naczyń zbiorczych (o ile ich stosowanie jest praktyczne i zapewnia utrzymanie higieny),
- edukacji na temat świadomych zakupów właścicieli instytucji publicznych (hotele, pensjonaty, restauracje, itp.) oraz w zakresie stosowania GPP wśród instytucji organizujących imprezy publiczne,
- promowaniu stosowania przedmiotów o minimalnym wpływie na środowisko w całym cyklu życia oraz produktów wielokrotnego użytku (o ile ich stosowanie jest praktyczne i zapewnia utrzymanie higieny).

IV. Miasta

- wspierania współpracy instytucji w zakresie ponownego użycia produktów,
- ograniczania powstawania odpadów żywności poprzez promowanie działalności organizacji charytatywnych i banków żywności, a także poprzez prowadzenie kampanii zachęcającej do ograniczania konsumpcjonizmu,
- opracowania portali internetowych, których celem jest sprzedaż lub wymiana produktów do ponownego użycia,
- organizowania akcji wymiany i sprzedaży zdalnych do użycia przedmiotów,
- akcji edukacyjnych dla instytucji publicznych, które dotyczą możliwości ZPO,
- tworzenia sieci napraw i ponownego użycia,
- tworzenia PSZOK w połączeniu z siecią napraw i miejsc wymiany produktów,
- promowania produktów ekooznakowanych, także poprzez kontrolę legalności posługiwania się ekooznakami,
- promowania wypożyczania rzadko stosowanych sprzętów i narzędzi,
- promowania produktów wielokrotnego użytku (o ile ich stosowanie jest praktyczne i zapewnia utrzymanie higieny),
- opracowania lokalnej podstrony internetowej dotyczącej możliwości zapobiegania powstawania odpadów,
- promowania małodopadowego stylu życia poprzez właściwe premiowanie ekoozachowań.

V. Gminy wiejskie

- promowaniu działań związanych z ZPO w rolnictwie i turystyce,
- zapobieganiu powstawaniu odpadów niebezpiecznych, głównie środków ochrony roślin, farb, lakierów, preparatów stosowanych w rolnictwie, np. poprzez edukację i promowanie produktów ekooznakowanych,
- promowaniu wtórnego użycia poprzez tworzenie punktów napraw i ponownego użycia, organizację akcji polegających na wymianie i sprzedaży niechcianych ale zdalnych do użytku przedmiotów, oraz prowadzenie odpowiednich stron internetowych.

6. HARMONOGRAM ZADAŃ

W tabeli poniżej przedstawiono ogólny harmonogram zadań związanych z ZPO. Harmonogram ten jest opracowany na podstawie KPZPO 2014 i określa zadania możliwe do realizacji na poziomie województwa.

Tabela 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy działań wojewódzkiego programu zapobiegania powstawaniu odpadów, opracowany na podstawie KPZPO 2014

Lp.	Nazwa działania	Organ/instytucja wdrażająca	Termin realizacji	Potencjalne źródło finansowania
1.	Realizacja projektów badawczych i demonstracyjnych w dziedzinie technologii ZPO oraz upowszechnianie wyników badań	instytuty badawcze, uczelnie, przedsiębiorstwa	zadanie ciągłe	Budżet państwa/ NFOŚiGW, WFOŚiGW/ przedsiębiorstwa, w ramach inicjatyw własnych
2.	Wsparcie MŚP w zakresie wdrażania ZPO	Jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy	zadanie ciągłe	Budżety gmin/ NFOŚiGW, WFOŚiGW
3.	Promocja i wsparcie ekoprojektowania	Marszałek województwa	Zadanie ciągłe	Budżet państwa/ NFOŚiGW, WFOŚiGW
4.	Rozwój współpracy przemysłowej i sieci przedsiębiorstw na rzecz racjonalnej gospodarki surowcami oraz budowa rynków zbytu dla produktów używanych	Marszałek województwa we współpracy z przedsiębiorstwami	zadanie ciągłe	WFOŚiGW/ przedsiębiorstwa, w ramach inicjatyw własnych
5.	Kampanie promujące produkty o obniżonym potencjale wytwarzania odpadów	Marszałek województwa/ wójt, burmistrz, prezydent miasta	Zadanie ciągłe	WFOŚiGW
6.	Kampanie edukacyjne i konkursy promujące sens hierarchii postępowania z odpadami (w tym: małoodpadowy styl życia) prowadzone na poziomie szkolnym, w miejscach pracy w tym w urzędach organizujących gospodarowanie odpadami	Marszałek województwa	zadanie ciągłe	WFOŚiGW
7.	Działania adresowane do producentów żywności, punktów gastronomicznych i hoteli w celu zapobiegania powstawaniu odpadów żywnościowych	Banki Żywności	zadanie ciągłe	NFOŚiGW

Lp.	Nazwa działania	Organ/instytucja wdrażająca	Termin realizacji	Potencjalne źródło finansowania
8.	Opracowanie materiałów edukacyjnych nt. ZPO dla szkół i wyższych uczelni i ich rozpowszechnianie	Wójt, burmistrz, prezydent miasta	zadanie ciągłe	Budżet państwa
9.	Budowa sieci napraw i ponownego użycia	Marszałek województwa, wójt, burmistrz, prezydent miasta, urzędy pracy,	zadanie ciągłe,	Budżety gmin/ WFOŚiGW/ budżety przedsiębiorstw